8 Ιουλίου 2014

Απεργία πείνας και νηστεία: Μεταξύ απελευθέρωσης και υποδούλωσης

/ Πεμπτουσία· Ορθοδοξία-Πολιτισμός-Επιστήμες

Αφού αναλύθηκαν εκτενώς οι επιμέρους έννοιες που σχετίζονται με την Απεργία Πείνας και τη Νηστεία (προηγούμενο άρθρο: www.pemptousia.gr/?p=70752), η μελέτη του κ. Χρυσόστομου Χατζηλάμπρου, προχωρά πλέον στην ουσία τής μεταξύ τους συγκριτικής εξέτασης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΝΗ– ΕΣΘΙΩ: ΑΠΕΛΕΥΘΕΡΩΣΗ – ΥΠΟΔΟΥΛΩΣΗ

4.1 Συγκριτική προσέγγιση απεργίας πείνας και νηστείας

Στην προσπάθεια να ερευνηθεί η απεργία πείνας ως κοινωνικό φαινόμενο και να εκφραστεί η κοινωνική της διάσταση, είναι αναγκαίο να παρατεθούν οι απόψεις διαφόρων επιστημόνων των κοινωνικών επιστημών αναφορικά με την έκφραση της ανθρώπινης συμπεριφοράς και δράσης. Ο θεμελιωτής της Δομο – λειτουργικής Σχολής Parsons ερμηνεύει την ανθρώπινη συμπεριφορά μέσα από ένα κοινό θεωρητικό σχήμα με στοιχεία ωφελιμισμού, θετικισμού και ιδεαλισμού, με την ονομασία: «*βουλησιαρχική θεωρία της δράσης*»[240]. Ο Parson θεωρεί ότι η ανάπτυξη συλλογικών επαναστατικών δράσεων περνά μέσα από την ύπαρξη κρίσιμων ανομικών προσανατολισμών δράσης, ενώ ο Merton επισημαίνει ότι και η ατομική εξέγερση αποτελεί μια ατομική διέξοδο στο πρόβλημα της ανισορροπίας σκοπών και μέσων που είναι δυνατόν, όμως, να πυροδοτήσει προσαρμοστικές μεταβολές της συνολικής κοινωνίας στις αναδυόμενες ανάγκες της[241].

Πηγή:http://www.worldbulletin.net/

Για τον Marx, η σύγκρουση των ομάδων με διαφορετικά συμφέροντα είναι κοινό χαρακτηριστικό όλων των κοινωνιών που στηρίζονται στον καταμερισμό εργασίας[242]. Ο Durkheim υπογραμμίζει ότι η συλλογική δράση δεν είναι απλά ένα εργαλείο επίτευξης συλλογικών σκοπών, αλλά εκφράζει μια φυσιολογική λειτουργία της κοινωνικής δομής. Μπορεί να οδηγεί στην δημιουργία νέων θεσμών, μέσα από την έκφραση μιας παθογένειας του κοινωνικού ιστού, αλλά ταυτόχρονα μπορεί να ενέχει και μια εκφραστική λειτουργία εκτόνωσης συναισθημάτων[243]. Ο Ralph Turner αποδίδει στην έννοια της συλλογικής δράσης τα χαρακτηριστικά κοινωνικού κινήματος, όταν μια ομάδα ανθρώπων παύει να προσδοκά στην καλή θέληση των άλλων για την ανακούφιση των δεινών που θεωρεί ότι υφίσταται και απαιτεί ως δικαίωμά της, πλέον, την άρση της αδικίας που νιώθει ότι έχει υποστεί, διεκδικώντας την αποκατάσταση της υφιστάμενης αδικίας[244].

Με αναφορά στις θέσεις αυτές, τα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα συνιστούν δικτυακές μορφές κοινωνικής δράσης, που διαμέσου της σύγκρουσης τείνουν στη μεταβολή μιας κυρίαρχης πραγματικότητας στο πεδίο των κοινωνικών σχέσεων εξουσίας μέσα από μια συλλογική ταυτότητα συμβολικού και πολιτισμικού τύπου, η οποία προσφέρει στους συμμετέχοντες πόρους κινητοποίησης, που δεν έχουν από αλλού. Για την σύγχρονη ακαδημαϊκή κοινωνιολογία, η δημιουργία και η ύπαρξη κοινωνικών κινημάτων, στην μεταβιομηχανική εποχή, συνδέεται με νέα θεωρητικά σχήματα που αναζητούν απαντήσεις διαμέσου της έκφρασης διαφορετικών τρόπων κινητοποίησης των πολυποίκιλων κοινωνικών και πολιτισμικών ομάδων εντός της κοινωνίας[245].

Η απεργία πείνας, σύμφωνα με όλα τα παραπάνω, θα μπορούσε να χαρακτηριστεί

σύγχρονο κοινωνικό κίνημα, με χαρακτηριστικά διεθνικότητας και ποικιλομορφίας των αιτημάτων, καθώς ικανοποιεί τις βασικές προϋποθέσεις που θέτει η επιστήμη της κοινωνιολογίας[246]. Αν και φαινομενικά εμφανίζεται ως δράση ατομικών διεκδικήσεων, η εκπλήρωσής τους προϋποθέτει τη γνωστοποίηση των αιτημάτων στο ευρύτερο κοινωνικό σύνολο με έντονη την προσδοκία της κοινωνικής αλληλεγγύης προς το υποκείμενο, που διεκδικεί. Η διεκδίκηση ως πράξη ατομική, αλλά και συλλογική προϋποθέτει τα δομικά της στοιχεία που αποτελούν την κινητήρια δύναμη της, την ανάγκη και τη επιθυμία.

Οι έννοιες ανάγκη και επιθυμία για τον Durkheim δεν ταυτίζονται πάντοτε. Υπάρχει σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στις πρωτογενείς ανάγκες και τις επιθυμίες. Οι πρώτες σε μεγάλο βαθμό έχουν φυσικό – οργανικό χαρακτήρα και είναι περιορισμένες, ενώ οι δεύτερες έχουν κοινωνική προέλευση και είναι απεριόριστες. Στην περίπτωση που το άτομο επενδύει σε επιθυμίες, που η δομή τους γίνεται ανεξέλεγκτη και ανεξάρτητη από κάθε δυνατότητα πραγματοποίησης, ενέχει ο κίνδυνος της απογοήτευσης, του κλονισμού της ψυχικής ισορροπίας, ακόμη και ο θάνατος, μέσα από το φαινόμενο της αυτοκτονίας[247]. Η απεργία πείνας είναι δυνατό να ενταχθεί σε αυτή την προοπτική, επειδή το υποκείμενο ασκεί παθητική αντίδραση, με την άρνηση λήψης τροφής με στόχο την επίτευξη των σκοπών που επιθυμεί χωρίς να διστάσει να θέση σε κίνδυνο την υγεία και τη ζωή του.

Ο Blumer ξεχωρίζει την έννοια των κοινωνικών κινημάτων από τις μορφές συλλογικής δράσης και συμπεριφοράς. Τα κριτήρια που θέτει για την διάκριση των δυο εννοιών βρίσκονται τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους. Οι στοιχειώδεις μορφές συλλογικής δράσεις χαρακτηρίζονται από αυθορμητισμό, έλλειψη παράδοσης και κανόνων, ενώ τα κοινωνικά κινήματα διακρίνονται από την προσθήκη των στοιχείων της οργάνωσης, των κανόνων και της ρύθμισης των συμπεριφορών[248]. Σύμφωνα με αυτή τη θεώρηση και με βάση τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά και αιτήματα που εμφανίζει κάθε χωριστή περίπτωση απεργίας πείνας σε όλο τον κόσμο, είναι δυνατή η κατάταξή της και στις δυο κατηγορίες, καθώς τα κριτήρια, τα αιτήματα, η συμμετοχή και η μορφή οργάνωσης, που εμφανίζει, διαμορφώνονται ανάλογα με το κοινωνικό, πολιτικό και πολιτισμικό χώρο στον οποίο πραγματοποιείται.

Επίσης υπάρχει σαφής διαχωρισμός ανάμεσα στις κινήσεις εκείνες που στοχεύουν στη μεταρρύθμιση μιας περιορισμένης περιοχής της κοινωνικής διάρθρωσης ατομικές ή συλλογικές, από εκείνες που έχουν ένα ευρύτερο στόχο και προσδοκούν την μεταβολή της συνολικής κοινωνικής δομής.

Ο Blumer θεωρεί ότι οι μεταρρυθμιστικές κινήσεις απευθύνονται στην κοινή

γνώμη για να κερδίσουν την υποστήριξη ενός αδιάφορου κοινού και να αποσπάσουν αναγνώριση από τους θεσμικούς μηχανισμούς αποφάσεων, ώστε να επιτύχουν τον επιδιωκόμενο στόχο. Αντίθετα, οι επαναστατικές κινήσεις δεν επιθυμούν να δράσουν κυρίως με τον επηρεασμό της κοινής γνώμη, όσο μέσα από τη στρατολόγηση και τη μεταβολή των συνειδήσεων οπαδών στην κατεύθυνση του νέου αξιακού πλαισίου που προωθούν[249]. Η απεργία πείνας μπορεί να λαμβάνει και τις δυο μορφές, ανάλογα με τον τρόπο οργάνωσής της και τους επιδιωκόμενους στόχους του απεργού. Σε κάθε περίπτωση όμως, αποτελεί κίνηση ελεύθερης αυτοδιάθεσης του προσώπου, με εκβιαστικά διλήμματα ζωής ή θανάτου για το κοινωνικό σύνολο.

Σύμφωνα με τις νεότερες θεωρίες για τα σύγχρονα κοινωνικά κινήματα, «Θεωρία Κινητοποίησης Πόρων» και «Θεωρία των Νέων Κοινωνικών Κινημάτων» που αναπτύσσονται ταυτόχρονα σε Αμερική και Ευρώπη στις δεκαετίες του 1960 και του 1970, προσδίδεται στη δράση των κινημάτων περισσότερο ένας πολιτικός χαρακτήρας των κινήτρων[250]. Ο στόχος που τίθεται από τα κινήματα κατά την πρώτη θεωρία είναι η κινητοποίησης πόρων, υλικών (διαθέσιμα μέσα επικοινωνίας, υποδομές οργάνωσης) και μη υλικών (προσφερόμενη αλληλεγγύη, νομιμοποίηση της δράσης). Έτσι, η κίνηση δεν εκτιμάται αποκλειστικά από την εκπλήρωση ή όχι του στόχου της, αλλά πολύ περισσότερο από την γνωστοποίηση των θέσεων και από την δημιουργία ή όχι δικτύων αλληλεγγύης για τη απόκτηση εξωτερικής υποστήριξης.

[Συνεχίζεται]

[240]Πρβλ. Μ. ΨΗΜΙΤΗ, ό. π., σελ. 45.

[241]Βλ. στο ίδιο, σελ. 46.

[242]Βλ. Σ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ, ό. π., σελ. 310.

[243]Βλ. στο ίδιο, σελ. 312.

[244]Βλ. Μ. ΨΗΜΙΤΗ, ό. π., σελ. 48.

[245]Βλ. Σ. ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΠΟΥΛΟΥ, ό. π., σελ. 319.

[246]Βλ. στο ίδιο, σελ. 95.

[247]Βλ. στο ίδιο, σσ. 97 – 98.

[248]Βλ. στο ίδιο, σελ. 152.

[249]Βλ. στο ίδιο, σελ. 191.

[250]Βλ. Μ. ΨΗΜΙΤΗ, ό. π., σελ. 94 κ.ε.